מהנעשה בעירנו

עלי מוהר

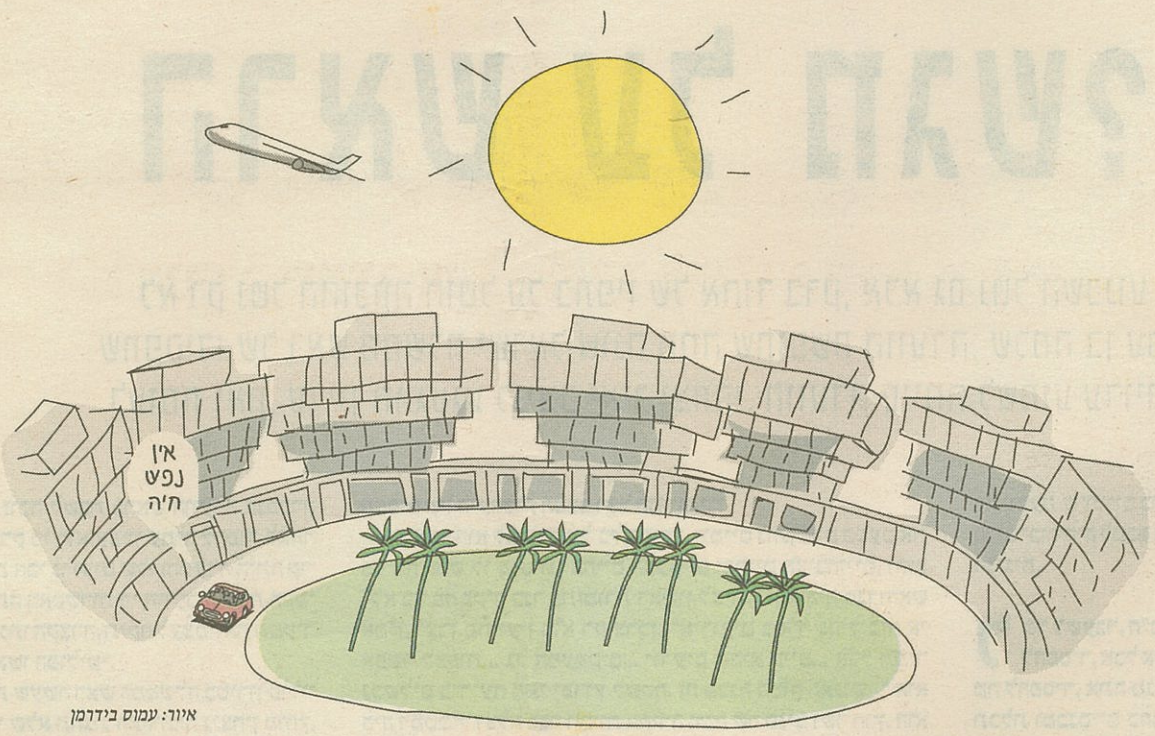

איור: עמוס בידדמן

מסביב לכיכר

שבה לא נראו השבוע עשירים, ומסיבות מוצדקות בהחלט

א. העניים והתמימים

לא הולך לעניים. לא רק שאין להם כסף, גם אין להם מזל. הה־פגנה שלהם בראשית השבוע בכיכר המדינה נחלה כישלון חרוץ. מצלמות הטלוויזיה משני הערוצים אמנם התייצבו בצייתנות ועשו כמיטב יכולתן – צילמו עניים על רקע חנויות פאר והקלי־טו אותם אומרים שכיכר זו, שבה חולצת טריקו עולה 850 שקל, אינה משקפת את המדינה ולכן אינה ראויה לשמה – ובכל זאת, העסק לא המריא: קולם של העניים המעטים שהגיעו להפגנה נותר קול ענות חלושה, ועד מהרה התפוגג ואבד במרחבי הכיכר הריקה, מוכת השמש.

לאמיתו של דבר היה זה כישלון צפוי מראש. לא חוסר מזל גרם לו כי אם נאיביות גדולה, נוגעת ללב, כמעט שוברת לב – אפילו לב שהורגל להקשיח עצמו לנוכח מראות המצוקה עצמם. בבואם להפגין בכיכר המדינה הסגירו העניים את הנאיביות הזו, חשפו מבלי דעת את תמונת עולמם התמימה, שבהנחות יסוד שלה אין לכאורה כל פגם – בכיכר המדינה אכן מכונסות עדיין כמה מן החנויות היקרות במדינה – ובכל זאת היא תמונת עולם דמיונית לחלוטין, כמעט כאילו נלקחה מאגדות ילדים.

העניים באו השבוע לעירנו "להראות לעשירים", ודווקא במ־בצרם. עזים ונועזים בעיני עצמם, חדורים תחושת צדק – באגדות זה בדרך כלל מספיק – הם התייצבו בכיכר המדינה כדי להישיר מבט נוקב אל המוני העשירים המדושנים, שוודאי ממלאים את הכיכר, ואשר, לפחות בדמיונם של העניים, משוטטים בה שא־ננים, יוצאים ובאים בלי הרף בחנויות המהודרות שמסביב לה.

הם דימו שהעשירים יתחלחלו למראם: ישפילו את עיניהם מול המבט המוכיח; שקיות הגוצ'י והקנזו ינשרו לפתע מידיהם; הם ירגישו איום, או לפחות ממש לא נעים. העניים חשבו שהופ־עתם הפתאומית בלבה של עירנו – מין "תל אביב" זוהרת, כפי שתל אביב יכולה להזדהר רק בפיהם של אנשים שחיים הרחק הרחק ממנה – תשאיר רושם גדול על העיר הנהנתנית, הבזבז־נית, שלפתע תיבוש ותיכלם על נהנתנותה ובזבזנותה, ואולי אף תינחם על קור לבה ואדישותה החברתית.

כך או בערך כך דימו בנפשם תמימים מופלגים אלה, ומובן שלקוראים בני עירנו אין צריך כלל לספר עד מה רחוקה היתה המציאות מן ההזיה הנעימה: עד מה ריקה ודוממת היתה הכיכר בבוקר יום קיץ; כיצד פיהקו החנויות ההדורות בלא כל עידון אל מול פני הרחוב והמפגינים גם יחד; וכיצד ניצבו זבניהן, מפהקים מלוא הפה אף הם, בפתחי חנויותיהם הריקות, וצפו בלא עניין מיוחד בהפגנה הקטנה שמנגד.

הפוגע מכל היה העדרם המוחלט, הבוטה ממש, של העשירים, אלה שלמענם נערכה כל ההפגנה הזאת. הם לא היו כאן כלל. הם לא יצאו ובאו, לא עברו ושבו, לא ערכו מסעי קניות מושחתים ולא טיילו בהמוניהם סביב הכיכר במכנסיים בצבע קרם ובמוק־סינים מעור של צבי. בקיצור, הם לא עשו דבר ממה שעניים סבו־רים כי עשירים אמורים לעשות בבוקר מעין זה. בהעדרם לא היה למבט הנוקב במי להינעץ, והוא נותר משוטט, נכלם ומבולבל, על פני חולצות טריקו שמחירן 850 שקל.

העניים אולי מצאו להם נחמה במחשבה שהעשירים נעדרו מן הכיכר מפני שהמצוקה הגיעה בדרכה הצנועה גם אליהם, אך אנו, הבקיאים ומנוסים מהם, יודעים כמובן את הסיבה האמיתית להעדרם: הם שוהים עכשיו כולם בחוץ לארץ. נופשים בשווייץ; על פסגות האלפים; על גדות אגם ז'נבה הקריר; או בכפרים ציו־ריים על חופי הים התיכון: סן טרופה... פורטופינו...

רק עני מרוד ותמים כילד יכול להגות מין תוכנית פנטסטית כזאת, לשער כי יצוד עשירים בצוהרי היום, בכיכר המדינה, באוגוסט!

מצד שני אולי עדיף כך. אילו היו שם עשירים ודאי היתה נח־שפת תמימות גדולה ונוגה עוד יותר – זו שהאמינה כי הופעתם הנוקבת של העניים בכיכר המדינה תייסר מרה את העשירים, ותחולל בהם סערת רגשות וייסורי מצפון, עד כי עיניהם תושפ־לנה, ידיהם תרפינה, ושקיות הגוצ'י והקנזו ינשרו מהן כעלים בסתיו, זה שעניניו כבר מסתמנים בשמים בעצם הימים האלה ממש.

ב. מוקדם להספיד את חוץ לארץ

החנויות בכיכר המדינה, ולמען האמת גם במקומות רבים אח־רים, מזכירות בעיצובן ובסגנונן את חנויות חוץ לארץ הנודעות לתהילה. גם המותגים שמוצעים בהן זוהו בעבר עם חוץ לארץ, וידוע כי היו גם היו נוסעים ונוסעות שחלק מטעם נסיעתם ונ־מוקה היה מפגש רב רגש עם מותגים מצוינים אלה.

מבחינה זו אין כלל ספק שהמרחק מאותו מחוז נכסף הקרוי חוץ לארץ הלך והצטמצם עם השנים, עד שמבחינות רבות התב־טל כליל. אני זוכר שבנסיעותי הראשונות לאירופה הלמה בי בעוצמה האסתטיקה העזה של כל מה שראיתי מסביבי, ולא מדו־בר רק בירקותם החריפה של העצים, בסמטאות ימי־ביניימיות, בכיכרות מן התקופה הג'ורג'יאנית או גרמי מדרגות מתקופת הרנסנס; גם משטחי הפרקט הבהירים והמודרניים שבחנויות הב־גדים ליבבו את העין בהיותם שונים בתכלית מחזותן האפורה של חנויות אתא, או אף מצקין ואיוניר שבהן הורגלו העיניים בתל אביב. פעם אחת אף מצאתי עצמי משתהה שעה ארוכה לפני מחרוזת קציצות אחת בחלון מכולת קטנה באמסטרדם; גם עיצו־בה של חנות פשוטה מעין זו היה שונה מכל מה שראיתי עד אז, שלא לדבר כלל על חלונות הראווה של מעדניות פריז וחנויות דברי המאפה שלה.

כל אלה הצטרפו לתמונה גדולה ומרהיבה, שונה מאוד מפש־טותם הדלה, החמורה מעט, של חוצות עירנו. ואולם, למן אותם ימים רחוקים פסענו קדימה בצעדי ענק; משטחי פרקט בהירים הותקנו גם בחנויותינו ושוב אינם מהממים את העין כבעבר. בחו"ל, נוסעים שלא ירימו את עיניהם מחלון הראווה אל הבניין שמעליו, עשויים לא לחוש כלל בהבדל ניכר בין המקום שממנו באו לחוץ לארץ שאליו הגיעו. אספרסו איטלקי, מיני סושי יפני ואפילו בירות איריות הגיעו ארצה על חביותיהן וצמצמו בכך גם הן את מספר הדברים שבהם הגה הנוסע המושבע בחולמו על נסיעה בעבר.

כאילו לא די בכך הביאו הלוויינים ארצה גם את חדשות הבו־קר מאנגליה ומצרפת – שעד לפני שנים אחדות היו חלק לא נפרד מתחושת חוץ לארץ שבארצות אלה – והקטינו עוד יותר את הפער בין שם לכאן. לא אפריז אם אומר כי הנוסע בן זמננו עלול היה להיקלע לדילמה קשה ואולי אף לכפירה בעיקר, כלו־מר לתהייה אם כדאי לו בכלל לנסוע, ולשם מה!

למרבה המזל ניצלנו בדרך פלא ממצב קשה זה, ותנועת הנו־סעים הערה גם בקיץ זה תעיד על כך. הכמיהה לחוץ לארץ עומ־דת בעינה, וחרף כל מה שהוסבר כאן קודם בבהירות כה משכנעת, נותר חו"ל על כנו כמלך הבלתי מעורער של הגעגוע, מחוז החפץ המובהק של כל מי שנכסף לשונה ולאחר.

מדהים? סנסציוני? לא מובן? – ממבט ראשון אולי כן, ובכל זאת, ההסבר הוא פשוט: בעודנו מתקרבים אל חוץ לארץ בצעדי ענק מן הבחינה ה ח ו מ ר י ת, התרחקה מאיתנו, ובקצב מהיר יותר אפילו, הווייתו ה מ נ ט ל י ת. חיי חולין רגילים, שבהם אדם נכנס לבית קפה מ ב ל י שיפשפשו בתיקו, הם היום, לאדם מישר־אל, חיזיון חוצלארצי מובהק ויקר ערך. מן הבחינה הזו, תל אביב המהוהה של שנות השבעים היתה הרבה יותר פריזאית בשאננותה הבולבארית מתל אביב של ימינו, על כל משטחי הפ־רקט שבכל חנויות המותגים שבכל קניוניה.

אם אז נסע אדם חו"לה כדי לראות את הזר והשונה, הנה היום הוא נוסע כדי לחזור אל המוכר והחביב, לטעום שוב, ולו להפוגה קלה בת ימים אחדים בלבד, טעמם של חיים נורמליים – בלי הח־רדה הסמויה המקננת כל העת מתחת לפני השטח, בלי המתח שאינו רפה, הניגר חרש מכל נקבוביות העור המיוזע. כמה ימים ב ל י עיון בסגולותיהן של גלולות נגד רדיואקטיביות; כמה ימים ב ל י דיון רחוף בטיב החיסון נגד אבעבועות שחורות; כמה ימים שבהם שוכחים מהו נוהל שכן ולא מתכופפים בבהלה כשב־לון מתפוצץ בידיו של איזה ילד, שבוכה מאימה בראותו לאיזו בהלה גרם.

בלי כל זה, ולו לימים אחדים. על חוף בכרתים. על גדות תעלה ירוקה באמסטרדם. על מדרכה בפריז. לא לא רבותי, מוק־דם להספיד את חוץ לארץ. אם לשפוט על פי מצבנו, עוד נשקף לו עתיד גדול!

elim@ha-ir.net